

Słownik Pojęć

Blokowy – więzień wyznaczony przez władze obozu do sprawowania nadzoru w baraku w obozie koncentracyjnym. Blokowi byli odpowiedzialni przed władzami obozu. Mieli również pewne przywileje w porównaniu z innymi więźniami. Elementy niepewne politycznie – osoby, co do których istnieje podejrzenie, że będą działać na szkodę oficjalnej polityki prowadzonej przez dane państwo lub dany reżim; zob. akcja „Tannenberg”.

Gauleiter – przywódca okręgu administracyjnego NSDAP (Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników), który realizował na danym terenie politykę partii; na ziemiach wcielonych przez Trzecią Rzeszę najwyższy przedstawiciel państwa niemieckiego – namiestnik Rzeszy; wyposażony w szeroki zakres władzy, podlegał najwyższemu kierownictwu partii. Na terenie Okręgu Gdańsk-Prusy Zachodnie funkcję Gauleitera w latach 1930-1945 sprawował Albert Forster.

Gryps – w żargonie obozowym: nielegalnie napisany i przemyciony poza obóz list.

Inkorporacja – wcielenie przez państwo określonego terytorium - innego kraju bądź jego części.

Komando – grupa robocza więźniów. W obozie Stutthof funkcjonowało wiele komand związanych z jego rozbudową i bieżącym utrzymaniem, m.in. Wagenkolonne lub Transportkolonne (komando transportowe), Waldkolonne (komando leśne – karczowanie lasu i niwelowanie terenu pod rozbudowę obozu), Scheisskolonne (czyściciele latryn), Schneekolonnen (komando zajmujące się odśnieżaniem obozu). Pozostali więźniowie pracowali na placu drzewnym, w warsztatach obozowych (np. w tzw. strohsztubie więźniarki wykonywały przedmioty i ozdoby ze słomy), w cegielni, w rewirze lub przy bezpośredniej obsłudze załogi SS (w kuchni, w pralni, przy sprzątanii biur i kwater w komendanturze).

Lapanka - oblawa, niespodziewany najazd. W czasie II wojny światowej, naziści często blokowali niektóre ulice i kwartały mieszkalne dla zatrzymania przypadkowych przechodniów, jak i mieszkańców w celu uwięzienia, wywozu do obozu, czy na roboty przymusowe.

Dywersja - działania sabotażowe lub propagandowe prowadzone na terytorium nieprzyjaciela w celu dezorganizacji jego działań wojennych.

Marsz Śmierci – termin określający przymusową ewakuację lądową więźniów obozów koncentracyjnych i ich podobozów, która nastąpiła przed nadchodzącą ofensywą Armii Czerwonej. W obozie Stutthof ewakuacja lądowa rozpoczęła się 25 stycznia 1945 r.: wzięło w niej udział około 11 500 osób. Ewakuację Stutthofu określa się jako Marsz Śmierci z uwagi na ogromną śmiertelność więźniów powodowaną wycieńczeniem, głodem, licznymi chorobami, brakiem ciepłej odzieży (temperatura sięgała -20°C) oraz licznymi przypadkami brutalnego traktowania więźniów przez eskortujących ich SS-manów (analogicznie: Rejs Śmierci w przypadku ewakuacji morskiej więźniów KL Stutthof w kwietniu i maju 1945 r.).

Niemiecka lista narodowa – (Deutsche Volksliste — DVL) – lista wprowadzona na terenach polskich anektowanych przez Rzeszę Niemiecką po wybuchu II wojny światowej w celu segregacji i germanizacji ludności zamieszkującej te tereny. Volkslista obejmowała cztery grupy:

- I osoby narodowości niemieckiej aktywnie działające na rzecz Rzeszy Niemieckiej przed wojną;
- II jednostki przynajmniej do narodowości niemieckiej, ale politycznie bierne;
- III osoby „ciążące ku niemczyźnie”, szczególnie:
 - a) posiadające częściowo niemieckie pochodzenie, o których można było przypuszczać, że staną się pełnowartościowymi Niemcami;
 - b) żyjące w mieszanych małżeństwach z Niemcami, jeżeli strona niemiecka posiadała w danym związku przewagę;
 - c) nieprzynajmniej przed 1939 r. do niemczyzny, jednak skłaniające się do niej na podstawie więzów krwi, kultury i obyczajów;
- IV jednostki narodowości niemieckiej, ale całkowicie spolonizowane, które uznano jednak za „wartościowe rasowo”.

Obóz koncentracyjny (Konzentrationslager, skróty: KL, KZ) – podstawowy typ niemieckich obozów budowanych w latach 1933-1945 w Trzeciej Rzeszy i na terenach okupowanych. Rozbudowany system, podporządkowany Inspektoratowi Obozów Koncentracyjnych w Oranienburgu koło Berlina, pozwalał z jednej strony na prowadzenie polityki zastraszania i odseparowywania od reszty społeczeństwa przeciwników politycznych, z drugiej zaś – na wykorzystanie więźniów do niewolniczej pracy na rzecz niemieckiej gospodarki. Obozy koncentracyjne (m.in. Dachau, Sachsenhausen, Ravensbrück, Mauthausen-Gusen, Stutthof, Auschwitz) były również narzędziem fizycznej eliminacji i eksterminacji.

Stapo Danzig – skrót od niem. Staatspolizeileitstelle Danzig, oficjalna nazwa jednostki policji (w jej skład wchodziła m.in. policja bezpieczeństwa i Gestapo) prowadzącej sprawę Polaków aresztowanych za działalność uznaną za wrogą w stosunku do Trzeciej Rzeszy. Większość z nich po zakończeniu śledztwa odsyłano do obozu Stutthof, który przez większość czasu swojego istnienia pełnił także funkcję aresztu policyjnego gdańskiej jednostki policji.

Teczka personalna więźnia – teczka zakładana każdemu więźniowi deportowanemu do obozu koncentracyjnego, obozu pracy itp. Zawierała m.in. nakaz aresztowania oraz kartę personalną z rubrykami, w których wpisywano dane osobowe więźnia (imię, nazwisko, datę urodzenia, stan cywilny itp.), informacje dotyczące wyglądu (kolor oczu, stan uzębienia itp.) oraz powód osadzenia w obozie.

Volksdeutsche – terminem tym określano po I wojnie światowej osoby pochodzenia niemieckiego, które zamieszkiwały tereny poza Rzeszą (m.in. Pomorze Gdańskie, Prusy Wschodnie, Górny Śląsk, Sudety), w odróżnieniu od Niemców, którzy posiadali niemieckie obywatelstwo (Reichsdeutsche). W czasie II wojny światowej mianem Volksdeutsch określano osoby, które podpisały niemiecką listę narodową.

Szare Szeregi – kryptonim Związku Harcerstwa Polskiego działającego w konspiracji od 27 września 1939 r. Były one najliczniejszą młodzieżową organizacją konspiracyjną, która w połowie 1944 r. skupiała ponad 15 tys. członków.

Volkslista – zob. niemiecka lista narodowa.